

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Магдалена Стоянова

катедра ПМП, ФНОИ, СУ „Св. Кл. Охридски“

на дисертационен труд на тема:

КОМПЕТЕНТНОСТНО ОРИЕНТИРАН МОДЕЛ НА ПЕДАГОГИЧЕСКО
ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПО ОБРАЗОВАТЕЛНО НАПРАВЛЕНИЕ „ОКОЛЕН СВЯТ” ПРИ 6
– 7-ГОДИШНИТЕ ДЕЦА В ПРЕДУЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Докторант: Блага Георгиева Димова

за придобиване на образователната и научна степен „Доктор”, област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика
(Предучилищна педагогика)

Научен ръководител: проф. д-р Любослава Пенева

Като член на научно жури, утвърдено със заповед № РД-38-556/26.09.2022 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“, получих всички необходими за процедурата документи и материали.

1. Законосъобразност на процедурите.

Блага Георгиева Димова е докторант в самостоятелна форма на подготовка в катедра ПМП, ФНОИ, СУ „Св. Кл. Охридски“ на основание на процедурите от ППЗРАСРБ и Заповед на Ректора РД-20-1/04.01.2021. Същата е отчислена предсрочно със Заповед на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“ РД-20-1576/21.09.2022.

От приложената към документите справка проличава, че докторантката отговаря със своята научна продукция на наукометричните показатели, съобразно минималните национални изисквания за присъждане на ОНС „Доктор“ (общо 110 точки) по Професионално направление 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика). При проверката на оригиналността на докторската дисертация са установени: а. коефициентът на сходство

1 е 12.41% и не надвишава 50%; б. коефициентът на сходство 2 е 2.98% и не надвишава 5%. Това показва, че дисертационният труд по коментариите е разработен с научна коректност.

Процедурите по придвижване към официална защита на докторантката са проведени в срок и съобразно нормативната уредба, както и предаването на материалите за публична защита на членовете на журито, на неговото конструиране в съответствие с избор на председател, на членове за рецензенти и на членове за изготвянето на становища, така и за своевременното предоставяне за процедурата на публична защита на материалите за оценяване по избор на ОНС „Доктор“.

2. Кратки биографични данни.

Блага Димова е родена на 18.04.1984 г. В периода 2004-2008 следва в бакалавърска степен в Икономически университет, гр. Варна във Факултет „Управление“, специалност „Стопанско управление“, като придобива през 2009 г. ОКС „Магистър“ със специалност „Финансов мениджмънт“ в Стопанска Академия „Димитър А. Ценов“, гр. Свищов Факултет „Финанси“.

През 2019 придобива ОКС „Магистър“ в БУ „Проф. д-р Асен Златаров“, Факултет по обществени науки, специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“.

От 05.01. 2021 г е зачислена в самостоятелна форма на обучение в ОНС „Доктор“ в катедра „Предучилищна и медийна педагогика“, ФНОИ, СУ „Св. Кл. Охридски“ със заповед РД-20-1/04.01. 2021 на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“. След успешно приключване на дейностите по покриването на критериите за атестациите ѝ в катедрата е отчислена с право на защита със заповед РД-20-1576/21.09.2022 на ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“ и успешна апробация, проведена на 16.09. 2022 г. на заседание на катедра ПМП, ФНОИ, СУ „Св. Кл. Охридски“.

Докторантката има свидетелство за придобиване на пета квалификационна степен (рег. № 00826/20 октомври 2020 г., серия УАЗ – 2020 г) от Университет „Професор д-р Асен Златаров“ – ДКПРПС, гр. Бургас., което демонстрира израстването ѝ в професионален план в практиката.

В периода от 2020 досега е участвала в 14 допълнителни обучения за повишаването на квалификацията си, за участия в научни форуми и иновации в системата на

предучилищното образование, като по-значимите сред тях са свързани с тематика като: учебна работа в детската градина в богата на технологии среда – работа с интерактивна дъска, планшети и образователен софтуер; диагностични процедури в детската градина в процеса на проследяване на постиженията; диагностика и корекция - позитивно възпитание в предучилищна възраст; обучение на педагози за работа с дигитални устройства в детските градини; вътрешен организационен одит и атестиране на персонала в детската градина; иновативни модели за формиране на социални умения в предучилищна възраст; работа в електронна среда в детската градина; методика за обучение на деца и ученици по безопасност на движението по пътищата; приемственост училище – детска градина; за агресията и агресивността; в Национален научно-практически форум с международно участие „Иновации в обучението и познавателното развитие“; за участие с доклад във втора научно-практическа конференция „Образование и изкуства: традиции и перспективи“, Софийски университет „Св. Климент Охридски“ ФНОИ.

От представените факти се вижда целенасочеността на докторантката при повишаване на своите професионални компетенции във връзка с педагогическата си правоспособност и обвързването им с научно-приложни изследвания, които огласява сред академичните среди по време на конференции.

3. Обща характеристика на дейността на докторантката.

3.1. Педагогическата си реализация в практиката Блага Димова осъществява от 08.09.2017 г. и до момента - работи като *детски учител* в ДГ „Морска звезда“, гр. Бургас.

3.2. *Учебно-педагогическата дейност* на докторантката обхваща периода 2021-2022 година, когато тя участва като хоноруван асистент в специалностите: Предучилищна и начална училищна педагогика; Социална педагогика; Начална училищна педагогика и чужд език; Предучилищна педагогика и чужд език. Като прилага успешно опитът си, придобит от научно-изследователската си дейност в ОНС „Доктор“, тя води осъвременени в програмата теми по учебните дисциплини: „Педагогика на взаимодействието „дете – околна среда“, „Методика на обучението по „Околен свят“ в детската градина“ и по „Приобщаващо образование“.

3.3. **Научна и научно приложна дейност.** Докторантката има *участия в четири проекта*: проект „На градина ще сме двама – тръгвам заедно с мама“ – 2020-2021г.; НП „УСПЯВАМЕ ЗАЕДНО“ Модул 1, класиран на първо място в гр. Бургас като член на комисията по изготвяне на проекта; Минипроект „Малки изследователи“- 2019/2020г. като участник във вътрешен проект; Минипроект „Работилница от чудеса“-2018/2019г. също като участник във вътрешен проект.

4. Оценка на дисертационния труд.

4.1. **Структурна характеристика:** Авторката поставя проблема на своето изследване в един широк научен контекст с авторско присъствие в аналитичен план. Дисертационният труд е с впечатляващ обем от 326 страници и в добро съотношение при диференциране на главите и цялостното му оформление - 231 страници основен текст и 95 страници приложение от анкетни карти, таблици и илюстративен материал от формиращата експериментална система, суров бал от резултати, използвани в процедурите по експерименталната работа.

Намирам за положително, че в текста на труда доминира по обем експерименталната част - глава втора, трета и четвърта, които приблизително са в съотношение 3:1 спрямо теоретичната. Това създава увереност за добрата подготовка на докторантката при осъществяването на собствената си изследователска програма и доказването на компетенции при придобиването на ОНС „Доктор“ в научно-изследователски и експериментално-приложен план.

Използваната литература е от 135 заглавия, вкл. Web-базирани, от които на кирилица - 106 източника, на латиница - 12 източника. Използвани са 13 цитирани законодателни документи. В основния текст и в приложенията са включени и 48 таблици, 61 диаграми, сред които 4 фигури и 2 схеми, както и 153 снимки. Всичко това показва усърдие докторантката убедително да демонстрира необходимите за тази ОНС „Доктор“ научно-изследователски компетенции, свързани с доказателственост и с прецизност при изложение на резултатите от изследването.

4.2. **Теоретичната част на изследването** задава сравнителни и взаимосвързани проучвания, интегрирани подходящо като солидна основа на експерименталното изследване – съществуващи концепции на автори у нас и в чужбина за:

- ✓ същността и спецификата на работни понятия в глава първа са обхванати компетентно и с авторски прочит виждания и доказани хипотези на изследователи за връзката „компетентност-компетенция-компетентностен подход-компетеностен модел“;
- ✓ сравнително обобщени концепции на автори, които работят по ОН „Околен свят“ и доказват в тематично съдържание или в образователни ядра ключови за направлението компетенции и също имат доказани интерактивни модели в направлението;
- ✓ контент-анализ на трудове, свързани с общо-психологическата и с общо-педагогическата специфика на предучилищната възраст и произтичащите от нея тенденции за ключовите компетенции в образованието през 21 век;
- ✓ компетентностно-ориентирания подход, видовете компетентности (класификация) с постигането на коректен и обективен анализ на теоретичните източници и с убедително присъединяване във виждането на докторантката към избор на изложените концепции;
- ✓ сравнително критично и оценъчно представяне на законодателната основа на предучилищното образование, обвързани с ОН „Околен свят“, както и стандарти за ГЕЗИО, 2016 г. в тяхното развитие във времето и обновяване;
- ✓ оригинално сравнително интерпретиране на програмни системи и на познавателни книжки от авторски колективи.

Намирам, че всички тези **преимущества на теоретико-аналитичното изследване** са отправна точка за систематизирането на експерименталната програма.

4.3. Характеристика на експерименталната част.

Насочена е към апробиране и оценяване ефективността на разработения **авторски иновативен модел, свързан с оценяване на компетенциите и усъвършенстването им.** Както посочих по-горе в рецензията си, докторантката е успяла да обвърже своята

педагогическа професионална реализация с научно-експериментална целенасочена програма, което е довело до положителни отчетени постижения във формиращ план.

Изказвам адмирации за богато реализираната експериментална и научно-изследователска дейност в *две централни посоки* – апробирането на диагностичен инструментариум по очакваните резултати в направлението „Околен свят“ и на компетентностно-ориентиран модел за реализирането на формиращия експеримент. Тези два варианта аз подкрепям и като *аспекти на приносяния характер на труда*.

Целта на изследването е *вариативно ориентирана*, като това е неизбежно, тъй като в изследването се имат предвид различни образователни ядра и компетенциите в тях в единния модел по „Околен свят“.

Искам да отбележа, че целта е обвързана с обекта и с предмета на изследването – актуално реализирано проучване и свързани с него изследователски задачи, заложили като сравнителен анализ на програмните системи, водещи до нови тематични единици в образователното съдържание във формиращия етап.

Хипотезата е *компетентно формулирана* и търси отговор на връзката между приложения подход, на който е основан експерименталния модел в изследователски план и резултатите от него като постижения на децата – единство на знания, умения и отношение, ядра на техните компетентности.

Искам да потвърдя, че според мен, са използвани в система *целесъобразни критерии и показатели* (с. 76 - с. 82), произтичащи от методи на изследване (с.74), сред които и надеждни статистически методи (Т-критерия на Стюдънт за значимост на различията и коефициент на Пирсън за корелация) за *обективно количествено и качествено представяне и анализ на резултатите*. Сравнени са две групи: експериментална (ЕГ) съставена от 105 деца, и контролна (КГ) съставена от 97 деца, на лице е и полова диференциация. Проучено е и чрез анкета мнението на 172 учители във връзка с задача номер 8, свързана и със задача 9.

Два основни етапа - *пилотно и същинско изследване* са включени в експерименталната програма от 2018 до 2021 г., като същинското протича в трите характерни за педагогическото изследване експерименти – констативен/контролен и формиращ.

Компетентностно-ориентираният експериментален и *авторски реализиран модел* съдържа седем приоритета. Съдържанието му включва 16 оригинални и *адаптирани тематични образователни ситуации*, насочени към всеки от 18-те показателя на избраната критериална система. Оценявам положително като принос на докторантката, че всяка една от тези ситуации съдържа базисен и вариативен компонент. Тук проличава визията ѝ за неформално прилагане на модела, а за избор и гарантирането на насочеността на субектите при включването им в него. Така структурата и разпределението на базисните и на вариативните компоненти е съобразена и следва логиката на съдържащите се в модела компетентности и тяхната степен на формиране. Апробирането ѝ потвърждава *значението на социалните и граждански компетенции и на компетенцията за възпитаване на устойчиво поведение и критичност към заобикалящия свят, както и към опазването на околната среда и собственото здраве. Заедно с дигиталната компетентност те се извеждат от авторката като водещи за качеството на предучилищното образование.*

Като предимство на модела мога да споделя, че интерпретирането на резултатите от изходяща диагностика по отношение на разликата между двете групи е статистически значима ($t = 2,17$, $p = 0,032$), което потвърждава моите убеждения като рецензент в ефективността на формиращата програма върху избрания контингент деца, доказано и от статистическия анализ на средните аритметични стойности в експерименталната и контролната група. За мен най-ценни и актуални за образователната ситуация в страната са и *сериите за интерактивно приложени медийни проекти, включени в диагностицирането и във формиращия етап от експеримента.*

Отчетена е по отношение вижданията на педагозите възможността да се прилага компетентностноориентираният подход във времето на организирането на интеракция с деца в условията на Covid, което е дало отражение върху работата им. Това също оценявам като ефект от труда в изводите, както и фактът, че се отчитат и постижения на деца-билингви в експерименталната група, а следователно това може да се обобщи като ефект от модела в изводите на труда.

Анализът на *резултатите* е извършен *информативно и статистически потвърдено* от количествен анализ, предоставящ възможност за изготвяне на обобщени справки (цифрови данни и др.) и графики.

5. Приноси (научни, научно приложни, приложни).

5.1. Потвърждавам приносите *с теоретико-методологичен характер*, като поставям сред тях *акцент върху контент-анализа* на програмните системи и по-точно на третия формулиран принос.

5.2. Потвърждавам приносите *с научно-приложен характер*, като сред тях *акцентирам върху експерименталния модел във формиращата част на същинското проучване*.

Първо, много *впечатляващо и прецизно реализирано е представянето на резултатите* по проследяване и отчитане изоставането или напредъка по отношение на компетентностите, изведени в труда.

Второ, тук искам да подчертая една нова система за усъвършенстването на социалните и граждански компетентности, компетентността за устойчиво отношение към околната среда и критичност към собственото здраве и здравето на околните, които са проверени експериментално по авторски начин.

Трето, приложен е *целесъобразен диагностичен инструментариум* под формата на дидактически тестове, при комбинирането на съществуваща нагледна основа.

5.3. Отчитам и приноси с практико-приложен характер. Тук поставям акцент върху разработена дигитална програма и нейните функционалности. Намирам, че с практическите приложения, илюстративен инструментариум и процедури дисертационният труд ще е полезен за преподаватели, студенти и за учители.

Като цяло впечатленията от оформлението на труда са отлични в графично и илюстративно отношение.

6. Публикации на докторантката.

По тематиката на дисертационния труд докторантката има общо 3 на брой, две от които отразяват участието ѝ в научни конференции, а първата е в престижно научно-методическо издание, а именно:

- усъвършенстване на компетентности на децата от предучилищна възраст извън педагогическите ситуации (2021);
- практически параметри на дигиталната компетентност в предучилищна възраст (2021);
- възможности за формиране на умения за устойчиво развитие (2022).

Съдържателно те отразяват основните изследователски ориентири в докторантската програма на Блага Димова и опитите ѝ да огласи етапите от своето изследване пред педагогическата ни общност.

7. Личностни качества на докторантката.

Впечатленията ми от докторантката са от научното ѝ присъствие в живота на катедрата и от участието ѝ в научни конференции във ФНОИ са положителни. Тя се утвърждава като изследовател, който се старае да съчетае научно-изследователските и научно-практическите си умения в подкрепа на детските учители в институциите.

От представените данни и нейната биографична справка и от публикационната ѝ дейност също проличава способността ѝ да съчетава професионални интереси и да ги подчинява на институцията, в която ежедневно присъства.

8. Въпроси и препоръки към докторантката.

При очертаването на положителните оценки от изследването посочих *възможностите за бъдещо проследяване и обобщаване на резултатите* по посока на приложението на модела в критични за здравето ситуации, отбелязани от докторантката по време на Covid-пандемията в институциите, както и по посока на работа с деца-билингви. Разбирам, че това не са били конкретни изследователски задачи в настоящия дисертационен труд, но тяхното интерпретиране също ще бъде полезно за практиката.

За мен бяха интересни резултатите от прилагането на модела и дигиталната компетентност в експеримента и тяхното тълкуване. Във връзка с това имам и следните *въпроси за конкретизиране*:

1. Имате ли конкретни примери за това къде според Вас са по-убедително изразени връзките между постиженията на децата по формирането на социални и граждански компетентности и дигиталната компетентност, от една страна и от друга - между умения за ОУР и дигитална компетентност, съобразно нормативните изисквания, възрастта, актуалното време и в перспектива?
2. Къде във формиращ план те се реализират медийно-проективно по-успешно?

Заключение: Имайки предвид гореизложеното, давам *положителна оценка за дисертационния труд* и предлагам на научното жури да присъди *ОНС „Доктор“ област на висше образование 1. Педагогически науки професионално направление 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика) на докторантката Блага Георгиева Димова.*

29. 09. 2022г.

Рецензент: .....

(доц. д-р Магдалена Стоянова)